



 **Majda Mohar,**
OŠ Grm

Prilagoditve za delo z otrokom s sumom na delni avtizem

IZVLEČEK: Učitelji vse pogostejše iščemo nove načine in pristope, kako vključiti učence z različnimi učnimi, čustvenimi in gibalnimi ovirami v vzgojno-izobraževalni proces. V prispevku predstavljam inovativni pristop k učenju in poučevanju ter seveda prikaz odnosov v skupini, kjer je prisoten učenec z Aspergerjevim sindromom. Sama sem se po dolгих letih poučevanja s tem srečala prvič, sem pa ob sebi imela pomoč šolske specialne pedagoginje, ki je učencu tudi trikrat tedensko nudila individualno učno pomoč. Namen prispevka je predstaviti primere dobre prakse, ki kažejo različne načine, kako lahko učence z avtizmom dobro vključimo v učni proces in jih navadimo, da se sami pripravijo na učno delo in igro. Ti učenci lahko uspešno soustvarjajo v pedagoškem procesu kljub svojim primanjkljajem.

Ključne besede: avtizem, prilagoditve, pripomočki pri delu, primeri dobre prakse

Adjustments for Working with Children with Suspected Autism Spectrum Disorder

Abstract: Teachers are increasingly exploring new approaches and methods to include students with different learning, emotional and motor disabilities in the educational process. This paper presents an innovative approach to learning and teaching and an example of group relationships in the presence of a student with Asperger's Syndrome. After many years of teaching, this was the first time I had encountered such a situation. Fortunately, I had the extraordinary support of the school's special education teacher, who provided the pupil with individual learning support three times a week. The purpose of this paper is to present examples of good practice that demonstrate the various ways in which students with autism can be well integrated into the learning process and used to prepare themselves for learning and play. Despite their shortcomings, these students can successfully participate in the educational process.

Keywords: autism, adjustments, work aids, example of good practice.

Uvod

V različni literaturi se motnja avtističnega spektra pojmuje kot izraz, ki zajema avtizem in Aspergerjev sindrom, pervazivno razvojno motnjo, sindrom patološkega izogibanja zahtevam in semantično-pragmatično motnjo. Gre za širok spekter potreb in zajema otroke s težavami različnih stopenj.

Ta vseživljenjska razvojna motnja prizadene možgane pri procesiranju informacij. Pojavlja se v različnih stopnjah težavnosti – avtizem je del spektra, ki ga imenujemo motnje avtističnega spektra ali na kratko MAS. Beseda »spekter« se uporablja, čeprav imajo vse osebe z avtizmom težave na treh glavnih področjih, te pa se pri vsakem posamezniku izražajo drugače in njihovo stanje na njih vpliva na drugačne načine.

Nekateri ljudje z avtizmom so sposobni živeti pretežno vsakdanje življenje, spet drugi vse življenje potrebujejo strokovno pomoč.

Zavedati se moramo, da se lahko z ustrezno podporo in ustreznimi pristopi poučevanja veliko doseže. Zato je za otroke z motnjami avtizma ključna zgodnja obravnava, ki s pravim učenjem in vodenjem pomaga razviti socialne veščine, veščine za komuniciranje in igro. Pravi čas za to je zgodnje otroštvo. Seveda pa je pri vsem skupaj tudi zelo pomembno, iz kakšne družine je otrok, kajti v družini se razvijajo različne spretnosti, ustrezna znanja za življenje ter osnovne vrednote. Je celica, ki otroke napaja z ljubeznijo, srčnostjo, prijaznostjo ...

Pomembno je tudi, da z vključevanjem otrok s posebnimi potrebami v redno osnovno šolo veliko pridobijo vsi učenci v razredu. Naučijo se strpnosti, potrpežljivosti in iznajdljivosti.

Učenec in njegovi odzivi na šolske zadolžitve

Pred leti sem v svojem 2. razredu poučevala dečka, za katerega je bil dan sum na avtizem. Učenec je bil opredeljen kot otrok z lažjimi govorno-jezikovnimi motnjami. Že ob vstopu v šolo so mu bile dodeljene 3 ure specialne pomoči s strani specialnega pedagoga in 1 ura dodatne pomoči s strani učitelja.

Težave je imel na področju izvršilnih funkcij: začenjanje z dejavnostjo, nadzorom čustev, časovno organizacijo dela. Potreboval je jasno strukturo, vizualne opore, ki so ga usmerjale k šolskemu delu, sprotne potrditve in pohvale na željeno vedenje.

V komunikaciji z drugimi se je opazil slabši očesni stik, bil je osredotočen predvsem nase, rad je pripovedoval o stvareh, ki ga zanimajo, težje je prisluhnil sogovorniku.

Sprememba rutine ga je hitro zmotila, kar je po navadi pokazal z odklonilnim vedenjem (npr. ni želel opraviti dejavnosti, ki jo je sicer zmoget in znal), pogosto se je tudi verbalno upiral zahtevam učiteljev, ki jih ni bil vajen in je imel z njimi malo stikov.

V nove situacije je lažje vstopal, če je poznal celotno sliko dogajanja (struktura ure, nove dejavnosti).

Njegova močna področja so bila dobra splošna poučenost, vedoželjnost, bogato besedišče in dober delovni spomin. Največ zanimanja je pokazal pri naravoslovju.

Pri delu je potreboval enostavna in jasna navodila, usmerjanje pozornosti, dovolj časa za oblikovanje odgovora oz. dokončanje dejavnosti in pomoč pri učenju komunikacije ter socialne interakcije.

Pri preverjanju in ocenjevanju je po potrebi potreboval podaljšan čas ter prilagojeno ocenjevanje motoričnih nalog pri športu, likovni umetnosti, tehniki in geometrijskem risanju ter oblikovne prilagoditve učnih listov in preizkusov znanj (poudarjene ključne besede in povečan tisk).

Učenec je prihajal iz urejene družine. Z njimi živi tudi babica, ki je po dečka prihajala v šolo, z njim in tudi namesto njega delala domače naloge ter ga razvajala in mu stregla doma. Deček je v šoli kazal neučakanost, nezainteresiranost. S svojim delom je bil hitro zadovoljen, še posebej pri pisanju in branju, ko je bilo treba vaje ponoviti. Rad je bil v središču pozornosti, z namenom, da so se mu drugi v razredu smejali. Občasno je kazal znake upiranja pri šolskih nalogah. Pri pogovoru z mano na začetku šolskega leta ni imel očesnega stika, bal se je dotikov, ni imel veliko prijateljev.

Primeri dejavnosti za uspešnejše vključevanje učenca v šolsko delo

V nadaljevanju predstavljam nekaj idej, s katerimi je bilo delo z dečkom bolj strukturirano, hkrati pa je bilo njemu delo precej olajšano.

→ Zvezek DOM – ŠOLA

Sodelovanje s starši je bilo uspešno, še posebej, ko sva s specialno pedagoginjo uvedli zvezek DOM – ŠOLA. Vsak dan sem pisala vanj opažanja pri pouku, dobre in manj dobre dogodke, ravno tako tudi specialna pedagoginja. Starši so pisali opažanja doma, kaj rad postori tudi poleg šolskega dela, kako uspešen je pri pisanju domačih nalog ipd. Zapisi v zvezku so zanimali tudi učenca, zato je po njih pogosto spraševal. To je bila dobra komunikacija med domom in šolo, ki nam je vsem pomagala bolje razumeti dečkovo vedenje.

→ Organizacija dela s posebnim urnikom

Pri pouku si deček v začetku ni znal organizirati časa, ni imel časovnih predstav glede šolskega urnika in dolžine pouka. Zato sva s specialno pedagoginjo naredili poseben urnik, ki je bil prilepljen čisto blizu njega. 



Slika 1: Urnik.

Urnik je imel samolepilni ježek, na katerega je deček vsak dan, ko je vstopil v razred, nalepil sličice predmetov, ki so bili tisti dan na urniku. Vsako uro posebej je sličico s predmetom odstranil, da je videl, koliko predmetov ga ta dan še čaka.

→ Prilagoditev sedežnega reda

Ker je imel izredne težave z organizacijo in urejenostjo osebnega prostora, je sedel v prvi vrsti na koncu, da je imel samostojno mizico. Pri sebi je imel šolsko torbico, da si je po vsaki končani uri šolske potrebščine pospravil in pripravil za naslednjo uro. Po dolgem času si je deček v razredu poiskal pomočnike, ki so to počeli namesto njega. To je bil razlog, ker je bil deček prehitro naveličan vsakega dela.

→ Štoparica

Imel je tudi težave s časovno orientacijo, zato smo občasno v razredu uporabili štoparico, ki je dečka priganjala, da je z delom hitreje končal. Štoparica se je izkazala za zelo uspešen pripomoček.

→ Njegovo močno področje

Zelo kmalu sem ugotovila, da je njegovo močno področje pri pouku spoznavanja okolja. Pri tem predmetu je kazal veliko zanimanje in splošno poučenost. Zato sem ga še posebej pri tem predmetu večkrat zadolžila, da je imel pomembno nalogo v razredu, da je bil pomočnik, ki je delil učne liste ali pa je bil vodja pri skupinskem delu. S tem početjem mu je nekoliko zrasla samozavest, kar je pripomoglo tudi k večji pripadnosti v razredu. Zadolžila sem ga tudi z dodatnimi nalogami in izpod njegovih rok so nastali nazorni plakati, ki jih je znal tudi kakovostno predstaviti. V razred je pogosto prinašal tudi razno literaturo o temah, ki smo jih obravnavali pri pouku. (Slika 3)

→ Njegovo šibko področje

Pri pouku matematike je imel slabe številske predstave. Potreboval je veliko časa, da je usvojil sistem računanja. Usvojene postopke je pogosto pozabil. V času, ko smo se učili seštevanje in odštevanje do 20, mu je zelo pomagalo računalno v obliki kroglic, nanizanih na vrvi.

S ščipalko si je označil število kroglic, z drugo naslednje število in na koncu seštel kroglice. Tako je dobil rezultat.



Slika 2: Računalno s kroglicami.



Slika 3: Plakat pri spoznavanju okolja.

Pri odštevanju si je pomagal podobno, le da je kroglice odšteval.

→ Navezovanje stikov

Proti koncu šolskega leta je deček razširil svojo socialno mrežo, saj je dobil veliko prijateljev med sošolci, ki so se z njim zelo radi družili pri igri, še posebej pa je navezal močan stik z enim izmed sošolcev, s katerim se še danes družijo. Tudi sociogram, ki je bil izveden proti koncu šolskega leta, je pokazal veliko večjo priljubljenost med sošolci kot pa na začetku leta.

Je pa bila pot do priljubljenosti naporna in dolgotrajna tudi zame. Dečka sem večkrat napotila k sošolcem, ki so se igrali. Svetovala sem mu, naj počaka, da ga opazijo, in da vedno vpraša, če se lahko z njimi igra. Če ga niso takoj sprejeli, sem mu rekla, naj jih pokliče. Naučil se je tudi, kako ukrepati, če so ga sošolci odklonili. Znal si je izbrati drugo skupino otrok in se vključiti v igro.

Sklep

V celem šolskem letu se je izboljšala dečkova orientacija v zvezku, nekoliko tudi grafomotorika. Pisanih črk ni želel uporabljati in je raje pisal z velikimi tiskanimi črkami. Njegova tehnika branja in pisanja mu še ne omogočata samostojnega učenja in dela v šoli. Številске predstave so se izboljšale le v obsegu števil do 20, velike težave pa je imel pri računanju do 100. Pri reševanju matematičnih problemov je potreboval pomoč pri branju besedila in usmeritve učitelja pri postopku reševanja.

Predlogi za nadaljnje šolanje so: izboljšati tehniko branja, pravopis, čitljivost zapisa, boljšo organizacijo dela pri pouku in povečati samostojnost pri učenju in delu med poukom.

Kot pravi naslov knjige *Kako je biti jaz?* se na koncu izkaže, da je vsak otrok, še posebej otrok z avtizmom, vesel, ko ugotovi, da je lepo biti v svoji koži. To se je proti koncu šolskega leta poznalo tudi pri mojem učencu. Navadil se je na svoje sošolce in ugotovil, kaj je tisto, kar ga veseli in kaj so njegova močna področja. Opaziti je bilo, da se je počutil bolj sproščeno, sprejeto in zadovoljno. Vse to s sodelovanjem specialne pedagoginje, staršev in ostalih učiteljev.

Ta izkušnja mi je prinesla veliko znanja, saj se v začetku, še posebej brez specialne pedagoginje, ne bi znašla v navezovanju stikov in komuniciranju z njim. Prvič sem bolj razumela, kako so lahko nekatere stvari, ki so drugim samoumevne, zanj velik problem. Veliko sem se naučila od njega in za to sem mu hvaležna. Vesela sem, ko se mi še sedaj, ko me sreča na hodniku, približa, me pokliče z veseljem in tudi steče v objem. Najbolj pa sem ponosna na to, da si je deček našel veliko sošolcev, s katerimi se prej ni družil, sedaj pa se obiskujejo tudi popoldan.

Upam, da bo teh nekaj idej za delo pri pouku s podobnim učencem prišlo prav marsikomu.



Viri in literatura

Klemenc, A. (2012). *Kako je biti jaz? Knjiga o fantu z Aspergerjevim sindromom*. Ljubljana: DZC Janeza Levca.

Liz, H. (2009). *Učenje mlajših otrok z motnjami avtističnega spektra*. Maribor: Center Društvo za avtizem.